

TEKNOLOGİYANIN TƏDRİSİ METODİKASI
METHODOLOGY OF TEACHING TECHNOLOGY
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ТЕХНОЛОГИИ

UOT 372.864

Reyhan Tapdıq qızı Hacızadə

*Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin müəllimi,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru
<https://orcid.org/0000-0002-2287-2905>
E-mail: reyhan.hacizad@mail.ru
[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(5\).132-136](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(5).132-136)*

XÜSUSİ MƏKTƏBLƏRDƏ TEKNOLOGİYANIN DİGƏR FƏNLƏRLƏ
ƏLAQƏLİ TƏDRİSİNİN ŞAĞİRDƏLƏRİN FƏALLAŞMASINA TƏSİRİ

Reyhan Tapdig Hajizade

*teacher at the Azerbaijan State Pedagogical University,
doctor of philosophy in pedagogy*

THE IMPACT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES ON THE LEARNING ACTIVITY
OF STUDENTS IN PRIVATE SCHOOLS IN THE CONTEXT OF OTHER SUBJECTS

Рейхан Тандыг гызы Гаджизаде

*преподаватель Азербайджанского Государственного
Педагогического Университета, доктор философии по педагогике*

ВЛИЯНИЕ МЕЖПРЕДМЕТНОГО ПРЕПОДАВАНИЯ ТЕХНОЛОГИИ НА
АКТИВИЗАЦИЮ УЧАЩИХСЯ В СПЕЦИАЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Xülasə. Məqalədə, xüsusi məktəblərdə texnologiyanın fənninin digər fənlərlə əlaqəli tədrisinin şagirdlərin fəallaşmasına təsirindən danışılır. Bu zaman texnologiya fənninin digər fənlər ilə əlaqəli tədrisi şagirdlərin potensialını inkişaf etdirməsinə, müxtəlif materiallarla (kağız, karton, parça, təbii və süni materiallar, plastilin, gil və s.) işləmə bacarığının inkişafına, təhlükəsizlik və sanitariya-gigiyena qaydalarına əməl etmə davranışının formalaşması və əlilliyi olan uşaqların peşələr ilə tanışlığı və gələcək peşələrə yiyələnməsinə hazırlanmasına təsiri nəzərə çatdırılır.

Açar sözlər: *texnologiya, xüsusi məktəblər, əlilliyi olan uşaqlar, fənlərin əlaqəsi və integrasiya*

Abstract. This article examines the impact of pedagogical technology in special schools, combined with other subjects, on student engagement. It considers the impact of pedagogical technology combined with other subjects on the development of students' potential, the development of skills in working with various materials (paper, cardboard, fabric, natural and artificial materials, plasticine, clay, etc.), the development of behavior consistent with safety regulations and sanitary and hygienic standards, and the introduction of children with disabilities to professions and their preparation for future professions.

Key words: *technology, special schools, children with disabilities, interdisciplinary connections and integration*

Аннотация. В статье рассматривается влияние преподавания предмета «Технология» во взаимосвязи с другими учебными предметами на активизацию учащихся специальных школ. Отмечается, что межпредметное обучение технологии способствует развитию потенциала учащихся, формированию у них навыков работы с различными материалами (бумагой, картоном, тканью, природными и искусственными материалами, пластилином, глиной и др.), выработке поведения, связанного с соблюдением правил безопасности и санитарно-гигиенических норм, а также знакомству детей с инвалидностью с различными профессиями и подготовке их к овладению будущей профессиональной деятельностью.

Ключевые слова: *технология, специальные школы, дети с инвалидностью, межпредметные связи, интеграция*

Texnologiya fənninin məzmununa nəzər saldıqda görürük ki, öyrədiləcək materialın məzmununu müəyyən edərkən öyrənənlərin yaş xüsusiyyətlərini, qavrama qabiliyyətlərini, maraq dairəsini və s. nəzərə alınır. Bu cəhət texnologiya təlimi problemlərinin uğurla həlli üçün təkcə texnologiya dair müxtəlif nəzəriyyə və nöqtəyi-nəzərlərin müqayisəli şəkildə öyrənilməsi deyil, həm də onların başqa fənlər ilə əlaqəsi ilə tanış edilməsindən ibarətdir.

İstənilən elmin, o cümlədən, fənlərin tədrisi metodikasının metodoloji əsasını idrak nəzəriyyəsi təşkil edir. Bu nəzəriyyə idraka dialektik inkişaf prosesi kimi baxır.

Texnologiya fənni şagirdlərin yaradıcı düşüncəsini, məntiqi təfəkkürünü, əl bacarıqlarını və həyatı vərdişlərini formalaşdıran əsas fənlərdən biridir. Bu fənnin məqsədi şagirdləri istehsal prosesləri, sadə alətlər, materiallar və onların tətbiqləri haqqında ilkin təsəvvürlərlə tanış etməkdir. Bununla yanaşı, texnologiya dərsləri şagirdlərdə məsuliyyət, səliqə, dəqiqlik, təhlükəsizlik qaydalarına əməl etmə, əməksevərlik kimi mühüm şəxsi keyfiyyətləri də formalaşdırır.

Texnologiya dərslərində problemli təlimdən faydalanmaq mümkündür. L.S. Allahverdiyeva bu xüsusda yazır: “Sinifdəki problemli vəziyyətin ifadəsi (“Texnologiya” dərsi), məktəblilərin bu vəziyyətdən xəbərdar olması əsas bölmələrin bütün mövzularını öyrənərkən istifadə edilə bilər. Problemli təlimdən istifadə imkanları uşağın mövcud biliklərinə əsaslanmalıdır. Şagird müəllimin danışdığı problemi görməli, onun əsasını müəyyən etməli və düzgün şəkildə həll etməlidir. Müasir təlim nəzəriyyəsində problemli vəziyyətlərin iki növü var: emosional və akademik. Birinci məsələ kiçik yaşlı məktəblilərin fəaliyyətinə (1), ikinci məsələ isə tədris prosesinin təşkili ideyasına aiddir. Bu təhsil tapşırığıdır, tapşırığın operativ funksiyası ilə yaranan vəziyyətdir, müəllim bilik obyektinin yeniliyini, əhəmiyyətini, gözəlliyini və digər müstəsna keyfiyyətlərini vurğulayır” (, s.131-132).

Xüsusi məktəblərdə şagirdlər müxtəlif materiallarla işləyərkən planlaşdırma, ardıcılıq, təcrübə aparma və problem həll etmə bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Texnologiya dərsləri eyni zamanda şagirdlərdə ekoloji düşüncə formalaş-

dırır. Materialların təkrar istifadəsi, israfçılığın qarşısının alınması, ətraf mühitin qorunması kimi mövzular fənnin məzmununa inteqrasiya olunur. Şagirdlər öyrənirlər ki, hər bir istehsal prosesi resurs tələb edir və bu resurslardan düzgün istifadə etmək onların şəxsi məsuliyyətidir.

Dərsdə təhsil prosesi ictimai həyatın bir sahəsi olub cəmiyyət üzvlərinin vətəndaş, şəxsiyyət kimi yetişdirilməsi, sosial həyata və səmərəli əmək fəaliyyətinə mütəxəssis-kadr kimi hazırlanmasına xidmət edir.

Xüsusi məktəblərdə dərsin metodikası tələb olunan standart, tədris olunacaq mövzuya uyğun müəyyənləşdirilir. Dərsin səmərəli keçməsinə görə müəllim özü üçün əvvəlcədən bu sualların cavabını dəqiqləşdirməlidir: Nə öyrədiləcək? Necə öyrəniləcək? Hansı şəraitdə öyrəniləcək? Təlim fəaliyyəti necə qiymətləndiriləcək? Dərsin məzmunun əsasən qurulan qaydaları: dərsdə reallaşacaq standartına uyğun təlim məqsədi qoyulması; dərsin tipinin müəyyən edilməsi, induktiv yoxsa deduktiv olması; texnologiya dərsi zamanı mövzu xüsusidən ümumiyyə doğru izlənilirsə – induktiv, ümumidən xüsusiyyə doğru izlənilirsə – deduktiv dərslər hesab olunur; dərsin ardıcıl olaraq mərhələlərə bölünməsi; hər bir mərhələ üçün zaman fasiləsi, tapşırıqlar və metodlar müəyyənləşdirilir.

Mərhələlərdə istifadə olunan tapşırıqlar bir-birini tamamlamalıdır. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan şagirdlərin fəaliyyətə cəlb etmək üçün müəllim aşağıdakı amilləri müəyyənləşdirməlidir: Tapşırıqlar sadə və cəlbedici olması, iş və rəqləri hazırlamaq, mənbələri seçmək (sənədlər, foto və video materiallar, elektron dərslilər, internet saytı və s.). Müəllim üçün xüsusi materiallar, suallar, şagirdlərin ehtimal olunan cavab variantları olmalıdır. Dərslərin təşkilində aşağıdakı prinsiplər ödənilməlidir: pedaqoji prosesin təmliyi; təlimdə bərabər imkanların yaradılması; inkişafyönlülük; şagirdyönlülük; fəaliyyətin stimullaşdırılması; dəstəkləyici mühitin yaradılması; inkişafetdirici təlim mühitinin yaradılması.

Dərslərin mərhələlər, motivasiya (problemin qoyulması); tədqiqat mərhələsi (problemin həlli); informasiya mübadiləsi; informasiya müzakirəsi; nəticə və ümumiləşdirmə; yaradıcı tət-

biqetmə və ya ev tapşırığı; qiymətləndirmə (bütün dərs boyu aparılır).

Dərsin hər bir mərhələsinin gündəlik həyatla əlaqəsinin mühüm əhəmiyyəti vardır. Interaktiv dərstdə istifadə edilən hər bir detal şagirdin müstəqil həyatda formalaşmasına və özünü idarə etməsinə xidmət edir.

Şagirdlərin elmi dünyagörüşünün formalaşmasında fənlərarası əlaqələrin təmin olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bizi əhatə edən ətraf aləmdə, bütün sahələrdə və proseslərdə integrasiya mövcuddur. Ən müasir peşələr bir sıra qabiliyyətlərin integrasiyasını tələb edir. Fəndaxili integrasiya fənn daxilində əlaqələrin yaradılması, təlim nəticələrinin əldə edilməsi üçün bilik, bacarıq və vərdişlərin sistemləşdirilməsidir. Fənlərin tədrisində geniş şəkildə istifadə olunan fəndaxili integrasiyanın qurulması üçün əlaqəli modeldən istifadə edilməsi məqsədə uyğundur. Bu zaman bir-biri ilə daha sıx əlaqədə olan bir-birlərini tamamlayan mövqelərin seçilməsi və əlaqələndirilməsi vacibdir. Fənlər üzrə ümumi təlim nəticələrinin integrasiyasını əks etdirən əlaqəli model standartlar şəklində verilmiş bacarıqların daxili mahiyyətindən irəli gəlir və təlim prosesində biri digərinə əsaslanmaqla onu məntiqi baxımdan tamamlayır.

Texnologiya fənninin xüsusi məktəblərdə tədrisi zamanı müəllimlər arasında birbaşa əməkdaşlıq və məsləhətləşmələr tələb olunur. İbtidai təhsil pilləsində bütün fənlərin, adətən, eyni müəllim tərəfindən tədrisi integrasiyanın bu səviyyəsinin təmin edilməsində başlıca amilə çevrilir. Bu amil ibtidai sinif müəlliminə təlim prosesində fənlər və mövzular arasındakı əlaqələri asanlıqla izləməyə, ümumi xətlər tapmağa imkan verir. O, ayrı-ayrı fənlərə aid ümumi təlim məsələlərini birlikdə nəzərdən keçirir, fənlərarası anlayış və bacarıqların formalaşdırılmasında belə əlaqələrdən yaradıcılıqla bəhrələnir. Yuxarı siniflərdə isə hər bir fənn üzrə mövzular bərabər şəkildə paralel olaraq keçirilməsi fənlər arasında əlaqələndirmə yaradır.

Xüsusi məktəblərdə texnologiya fənnin şagirdlərdə mühüm həyatı bacarıqların formalaşmasında böyük əhəmiyyəti vardır. Bu məqsədlə fənnin tədrisində uğurlu nəticələr qazanmaq başlıca vəzifə kimi qarşıda durur. Şagirdlərin daha səmərəli yollarla təhsilləndirilməsi, onlarda politexnik bacarıqların genişləndirilməsi, vaxtdan düzgün istifadə edilməsi, təkrar infor-

masiyaların qəbul olunması, şagirdlərin yaradıcılıq, dizayn və konstruksiya bacarıqlarının inkişafı, əl işləri vasitəsilə diqqət, dəqiqlik vərdişlərinin formalaşdırılması, həyat üçün lazımi praktik bacarıqların öyrədilməsi, iştirakçıların fəallığının təminatı və bir çox didaktik əhəmiyyət daşıyan təlim işlərinin aparılması prosesində müxtəlif integrasiya növlərində faydalanmasını zəruri etmişdir.

Texnologiya fənninin tədrisində digər fənlərlə əlaqəsinə qurmaq bacarığında olan müəllim şagirdlərin uzunmüddətli, dayanıqlı və kompleks biliklər almasına, onların dünyagörüşünün genişləndirilməsinə, təfəkkürlərinin (məntiqi, tənqidi, yaradıcı) inkişafına, tədqiqatçılıq meyllərinin yaranmasına (müşahidə etmək, ölçmək, və s.) onların potensialını inkişaf etdirməsinə, materiallarla (kağız, karton, parça, təbii və süni materiallar, plastilin, gil və s.) işləmə bacarığının inkişafına, təhlükəsizlik və sanitariya-gigiyena qaydalarına əməl etmə davranışının formalaşmasına, əlilliyi olan uşaqların peşələr ilə tanışlığı və gələcək peşələrə yiyələnməsinə hazırlanmasına və bir çox keyfiyyətlərin yaranmasına səbəb olur.

Bu zaman şagirdlərin təlim yükü azalır, vaxt itkisi aradan qalxır, motivasiya üçün şərait yaranır. Ən başlıcası şagirdlərin pedaqoji prosesdə bilik və bacarıqların qazanılmasında intensivlik və səmərəlilik təmin olunur.

Texnologiya fənni xüsusi məktəblərdə şagirdlərə texnika, xidmət, kənd təsərrüfatı və s. əmək sahələrinə dair bilik, bacarıq və vərdişlər aşılamağı nəzərdə tutan fəndir. Eyni zamanda əmək hazırlığı peşə vermək məqsədi daşımır, o şagirdləri müxtəlif peşələrlə, bu peşələrin insana verdiyi tələblərlə və s. tanış edir, peşəqabağı ümumi hazırlıq verir.

Xüsusi məktəblərdə şagirdlərinin əmək hazırlığı üçün zəruri olan texnoloji bilik və praktik bacarıqları təmin edən tədris vahidinə aşağıdakı mövzular daxil edilmişdir:

Texnologiyalar və texnoloji vasitələr; Məişət mədəniyyəti; Kağız və kartonun emalı; Kağızqatlama və naxışkəsmə; Yapma; Tikmə və naxışlama; Müxtəlif materiallardan quraşdırma.

Hər bir tədris vahidində təsbit olunan mövzuya fəndaxili və fənlərarası əlaqənin (integrasiyanın) standartların tətbiqi ilə əlaqədar nümunə təqdim etmək məqsəduyğundur.

Birinci tədris vahidi üzrə:

Mövzu 1: Texnologiyaların inkişafı.

“Texnologiyaların inkişafı” mövzusunun didaktik məqsədi məzmun standartlarını (1.1.1.; 2.1.2.; 2.1.3.) reallaşdırmaqdır. Burada iki məzmun xətti üfüqi (daxili) integrasiyası iştirak edir.

1.1. Emal texnologiyalarına aid əsas standartdır. 1.1. Emal texnologiyalarının mahiyyətini nümayiş etdirir – əsas standartın iki alt standartından biri (1.1.1.) integrasiya olunur.

1.1.1. Müxtəlif emal texnologiyaları və vasitələri ilə bağlı kiçik təqdimatlar edir.

2.1. – Texnika elementlərinə aid əsas standartdır.

2.1. Texnoloji maşınlar və texnoloji vasitələr haqqında biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir – əsas standartın dörd alt standartından ikisi (2.1.2. və 2.1.3) integrasiya olunur.

2.1.2. Texnoloji maşınlar haqqında kiçik təqdimatlar edir.

2.1.3. Texnoloji vasitələr haqqında kiçik təqdimatlar edir.

Texnologiya fənninin “Məişət mədəniyyəti” və “Qrafika” məzmun xətlərinin standartlarına müvafiq bilik və bacarıqlara ehtiyac duyulmur.

Tədris olunan Azərbaycan dili (1.1.1), informatika (3.2.6) və həyat bilgisi (4.2.1) fənlərin uyğun standartları integrasiya olunur.

Azərbaycan dili (1.1.1.)

1.1.1. Dinlədiyi eyni məsələlər barədə müxtəlif fikirləri ümumiləşdirməklə yekun rəy bildirir.

İnformatika (3.2.6.)

3.2.6. Müvafiq mərhələdə iş zamanı texniki təhlükəsizlik qaydalarına riayət edir.

Həyat bilgisi (4.2.1.)

4.2.1. Məişətdə istifadə olunan qaz və elektrik avadanlıqlarından, habelə alışıdırıcı, dəşici və kəsici alətlərdən istifadə zamanı təhlükəsizlik qaydalarına əməl edir.

Fənlərarası integrasiyadan aydın görünür ki, əmək hazırlığında texnologiyaların inkişaf etdirilməsi ilk növbədə müxtəlif fikirləri ümumiləşdirmək, yekun rəy bildirmək bacarığı nümayiş etdirmək tələb olunur.

Texnologiyada tədris olunan hər bir mövzunun Azərbaycan dilinin məzmun xətlərinin müvafiq standartları ilə integrasiyası vardır. Onlara: 1.1.1.; 1.1.2.; 1.2.1; 1.2.3.; 2.1.3. standartları daxildir.

1.1.2. Dinlədiyi fikirləri əlavələri ilə inkişaf etdirir.

1.2.1. Müşahidə etdikləri, eşitdikləri, gördükləri hadisələr haqqında mühakimə xarakterli fikirləri irəli sürür.

1.2.3. Mətnlər qurur və təqdim edir.

2.1.3. Öyrəndiyi yeni söz və terminləri mətndə tərtib edir.

Aparılan araşdırmadan bir daha aydın olur ki, şagirdlərdə əmək hazırlığının texnoloji baxımdan formalaşmasında digər fənlərlə yanaşı, “Azərbaycan dili”nin geniş imkanları vardır.

“Azərbaycan dili” fənni ilə yanaşı “Həyat bilgisi”, “İnformatika”, “Təsviri incəsənət”, “Xarici dil”, “Fiziki tərbiyə” fənlərinin məzmun xətlərinin standartlarının şagirdlərin əmək hazırlığının texnoloji integrasiyası təlim prosesində reallaşdırılmalıdır.

Həyat bilgisi: 1.1.1., 2.1.1., 2.1.2., 4.2.1.

1.1.1. – Varlıq və hadisələrin mahiyyəti haqqında kiçik təqdimatlar edir.

2.1.1. – Azərbaycan cəmiyyətini sadə şəkildə təsvir edir.

2.1.2. – İnsanı sosial varlıq kimi kiçik təqdimat hazırlayır.

İnformatika: 3.2.6.

3.2.6. – Müvafiq mərhələdə iş zamanı texniki təhlükəsizlik qaydalarına riayət edir.

Təsviri incəsənət: 2.2.4.

2.2.4. – Müvafiq əşyaların xarici səthində bəzək kompozisiyaları yaradır.

Xarici dil: 1.1.1.

1.1.1. – Sınıfdaxili münasibətləri əhatə edən müraciətlərə əməl edir.

Fiziki tərbiyə: 4.1.2.

4.1.2. – Həlledici vəziyyətlərdə məsuliyyəti öz üzərinə götürmək, yoldaşlarına dəstək olmaq keyfiyyətləri nümayiş etdirir.

Aparılan araşdırmalardan bir daha aydın olur ki, xüsusi məktəblərdə şagirdlərin əmək sahələri üzrə hazırlığını təmin edən nəzəri bilik və praktik bacarıqların texnoloji aşılınmasında digər fənlər ilə əlaqələrin aparılmasına zərurət vardır.

Problemin aktuallığı. Xüsusi məktəblərdə şagirdlərinin təlim zamanı müstəqil işlərə cəlb olunması, onların gələcəkdə sərbəst şəkildə hər hansı problemin öhdəsindən gəlməsi, eyni zamanda yaradıcı qabiliyyətlərinin formalaşmasında texnologiya fənninin digər fənlər ilə əlaqəsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Problemin yeniliyi. Məqalədə xüsusi məktəblərdə şagirdlərin müstəqil işlərin təşkili zamanı texnologiya fənninin digər fənlər ilə əlaqəsi üçün istifadə olunan üsullar diqqət mərkəzinə gətirilir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalə mütəxəssislər və gənc tədqiqatçılar üçün faydalı olacaqdır.
Ədəbiyyat

1. Allahverdiyeva, L.S. // –Bakı: Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri, 2023, № 6, – s. 130-133.
2. Ümumtəhsil məktəblərinin I – IV sinifləri üçün fənn kurikulumları
3. Ağayev, Ş.O, Hacızadə R.T. Dərs: ənənə və müasirlik / – Bakı, M.M-S müəssisəsi, – 2020.
4. Həsənov M., Ağayev və b. Fənlərin inteqrasiyası. –Bakı. 2013.
5. Axundov, N.L. Əhmədov H.H, Yəhyayeva. S. Texnologiya: Ümumtəhsil məktəblərinin IV sinfi. Müəllim üçün metodik vəsait / – Bakı: “Aspoliqraf LTD” MMC, – 2019.
6. Əliyev, İ. İbtidai siniflərdə dərs zamanı şagirdlərin müstəqil işlərinin səmərəlilik şərtləri. – Bakı: Nurlan, – 2007.

Redaksiyaya daxil olub:15.07.2026